

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ
2023/2024 ÖĞRETİM YILI GÜZ DÖNEMİ ROMA HUKUKU FİNAL İMTİHANI
12/01/2024

TALİMAT: 1. Süre 70 dakikadır. 2. Cevaplar gerekçeli olacaktır. Gereksiz cevaplara doğru da olsa puan verilmez. 3. Tükenmez kalem kullanınız. 4. Cevapları boş bırakılan yerlere yazınız. 5. Yazılarınızın okunaklı olmasına özen gösteriniz. Cümle kuruluşlarına ve ifadelerinize dikkat ediniz. Cevap verirken hukukî kavramlar kullanınız. Sokak ağzı ile verilen cevaplar dikkate alınmayacaktır. 6. Cevap anahtarı sınavdan birkaç gün sonra www.sahinakinci.com adresinde ilan edilecektir.

SORULAR

OLAY:

Pompei’de oturan (S)’nin, gladyatör dövüşlerinde çok ünlünen Titius ile Servius isimli iki kölesi vardır. Kölelerin ününü, (S)’nin Roma’da oturan arkadaşı (A) duymuştur. Pompei’ye giderek (S)’yi ziyaret etmiş ve bu iki köleyi satın almak istediğini söylemiştir. Fiyatta anlaşılmıştır. Anlaşmaya göre Titius (A)’ya bir hafta sonra teslim edilecektir.

Beşinci gün (S)’nin işyeri bir grup haydut tarafından basılmış ve Titius öldürülmüştür. Servius ise kaçarak canını kurtarmıştır. Bir hafta sonra (S), Servius’u teslim etmiş, Titius’un öldürüldüğünü söylemiştir. Bunun üzerine (A), Titius’un parasını geri istemiştir.

S. 1- Bu olayda (A), Titius için ödediği parayı geri isteyebilir mi, neden? (10 puan)

Bu olayda bir hasar meselesi ile karşı karşıya bulunuyoruz. Eğer satılan şey teslimden önce satıcının kusuru olmadan zarar görür veya yok olursa buna hasar adı verilir ve bu hasara kimin katlanacağı problemi ortaya çıkar. Bugünkü hukukumuzda borç parça borcu ise ve satılan bir taşınırsa, zilyetliğin devrine kadar hasar satıcıya aittir. Yani satıma konu olan şey telef olursa satıcı ücreti isteyemez, almışsa iade eder. Roma Hukukunda ise kural tam tersineydi. Teslime kadar geçen sürede şayet satıcının kusuru olmadan satılan hasar görürse hasar alıcıya ait olurdu. Artış olursa yarar da alıcıya aitti. Belirtelim ki bu kural satıma özgü bir kuraldı.

Somut olayda bir satım sözleşmesi yapılmıştır. Belirli bir köle satıldığı için (S) ’nin borcu parça borcudur. Kölenin ölmesinde satıcının kusurunun olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle kölenin hasarı alıcıya geçer. Yani alıcı (A), ödediği parayı geri isteyemez.

S. 2- Şayet bir hafta geçtiği halde (S) köleleri teslim etmese, haydutların baskını 9. gün olsa ve Titius öldürülseydi nasıl bir hukukî durum ortaya çıkardı? Bu ihtimalde Titius’un parası geri istenebilir miydi, neden? (10 puan)

Bu ihtimalde satıcının temerrüdünden söz edilir. Ortaya çıkan hukukî durum satıcının temerrüdü ve buna bağlı olarak hasar meselesidir. Her ne kadar Roma Hukukunda, satım sözleşmesinde kural olarak hasar alıcıya ait olsa da satıcı temerrüde düşmüşse hasar satıcının üzerinde kalıyordu. Satıcı bu durumda beklenmeyen hâller dolayısıyla gelen zararlardan bile sorumlu tutuluyor ancak mücbir sebepten sorumlu tutulmuyordu. Bu olayda haydutların baskını mücbir sebep değil, beklenmeyen hâl olarak değerlendirilir. Bu nedenle artık hasar satıcının üzerinde kalır ve alıcı ödediği parayı geri isteyebilir.

S.3- (A)'nın satın aldığı şey iki köle değil de iki koyun olsaydı, yukarıdaki sorulara vereceğiniz cevap değişir miydi, neden? (10 puan)

Bu ihtimalde bir cins borcunun varlığından söz edilir. Roma Hukukunda kabul edilen “genus non perit” (cins telef olmaz) ilkesi gereğince cins borcunun hasara uğramayacağı kabul ediliyordu. Bunun sonucunda o cinsten şeyler yeryüzünde mevcut olduğu müddetçe satıcı satıma konu olan şeyi bulup teslim etmek zorundaydı. Bunun anlamı ise hasarın satıcının üzerinde kalmasıydı. Satıcı ya borcunu ifa etmek ya da aldığı parayı geri vermek zorundaydı.

S. 4- (A) Servius'u teslim almıştır. Bu teslim ile Servius'un mülkiyeti (A)'ya geçmiş midir, neden? (10 puan)

Roma'da köleler res mancipi mallardan sayılıyordu. Res mancipilerin mülkiyetinin devri için teslim (traditio) yeterli değildi. Mancipatio veya in iure cessio muamelelerinden birinin yapılması gerekiyordu. Bu olayda zikredilen muamelelerin yapılmadığı anlaşıldığından mülkiyet (A)'ya geçmez.

S. 5- (A), Servius'u arenada dövüşe çıkarmıştır. Bunu gören (Ü), Servius'un aslında kendisine ait olduğunu, elinden kaçtığını ve o güne kadar bulamadığını iddia ederek dava açmıştır. Bu davanın sonucunda (Ü) iddiasını ispat etmiştir.

a) Bu olayda (Ü)'nün (A) aleyhine açtığı dâvanın adı ne olabilir? Türkçesini ve Latincesini birlikte yazınız. Bu davayı kim kime karşı açabilir? (10 puan)

Bu dava istihkak (rei vindicatio) davasıdır. İstihkak davasını malın zilyetliğini kaybetmiş olan malik, haksız zilyede karşı açabilir.

b) Bu davada hâkim Servius'un (Ü)'ye iadesine karar verir mi? (A)'nın iyi niyetli olmasının hâkimin kararı üzerinde bir etkisi olabilir mi? Roma Hukukunda bu konuda geçerli olan kural nedir? Açıklayınız. (10 puan)

Bu davada hâkimin, Servius'un (Ü)'ye iadesine karar vermesi gerekir. Bu konuda Roma Hukukunda geçerli olan kural, “hiç kimse sahip olduğu haktan daha fazlasını başkasına devredemez” kuralıdır. Bu kural gereğince, kölenin sahibi olmayan (S)'nin bu kölenin mülkiyetini geçerli bir biçimde devretmesi mümkün değildir. Bu nedenle yapılan devir (tasarruf) işlemi geçersiz olur. (A)'nın iyi niyetli olması sonucu değiştirmez. Zira Roma Hukukunda iyi niyetle iktisap kabul edilmemiş, iyi niyete bizim hukukumuzdaki gibi bir sonuç bağlanmamıştı.

c) (Ü)'nün açtığı dava sonucunda hâkim Servius'un (Ü)'ye teslimine karar verirse (S)'nin (A)'ya karşı ne tür bir sorumluluğu olabilir? Bu sorumluluğun sadece adını yazınız. (10 puan)

Bu ihtimalde zapttan söz edilir ve (S)'nin zapta karşı tekeffül sorumluluğu doğar.

Metin Soruları:

S. 1- Manus işlemi nedir? Ne gibi sonuçları vardır? Bu işlemin tarihi süreçte 1907 tarihli İsviçre Medenî Kanunu ile kabul edilen mal rejimlerine ne gibi bir etkisi olmuştur? 1926 tarihli Türk Medenî Kanunu ile mal rejimi konusunda hangi gerekçe ile nasıl bir rejim benimsenmiştir? (10 puan)

Manus, Roma Hukukunda evlenen kişiler arasında yapılan bir işlemdir. Bu işlemin yapılmasıyla kadın, malları ile birlikte kocasının veya kocası aile evladı ise kocasının aile babasının hâkimiyeti altına girerdi. Böylece, şayet kadın evlenmeden önce baba hâkimiyeti altında değilse yani sui iuris ise bu özelliğini yitirirdi. Sui iuris olan kadının hak ehliyeti ve mal varlığı vardı. Fakat manus işleminin yapılmasıyla kadın hak ehliyetini kaybederdi. Eğer manus yapılmazsa hak ehliyeti devam ederdi. Malları üzerindeki mülkiyet hakkı da devam ederdi. Bu ihtimalde karı-koca arasında mal ayrılığı rejimi geçerli olurdu. Manusun yapılmasıyla birlikte mal ayrılığı bir çeşit mal birliğine dönüşür ve kadının malları üzerindeki tasarruf yetkisi kocasına geçmiş olurdu.

1907 tarihli İsviçre Medenî Kanunu'nda üç tane mal rejimi kabul edilmişti. Bunlar; mal birliği, mal ayrılığı ve mal ortaklığı idi. Eğer eşler farklı bir seçim yapmamışlarsa mal birliğini seçmiş sayılırlardı. İşte bu mal birliği rejiminin kaynağı Roma Hukukundaki manus işlemiydi.

Türk Milleti yüzlerce yıl, İslam Hukukunun da benimsediği mal ayrılığı rejimi ile idare edilmişti. Ayrıca mal birliği rejimi kadın için haksız sonuçlar doğuran bir rejimdi. Bu nedenle 1926 tarihli Medenî Kanun kabul edilirken, İsviçre'dekinin aksine, eşler farklı bir seçim yapmamışlarsa mal ayrılığını seçmiş sayılacakları kuralı benimsendi. Böylece kadınların kendi malları üzerindeki tasarruf yetkileri ellerinden alınmamış oldu.

S. 2- Evlenme ehliyet ve engellerini Roma Hukuku, Türk Hukuku ve İslam Hukuku açısından mukayeseli olarak açıklayınız. (10 puan)

Evlenebilmek için gerekli olan şartlara evlenme ehliyeti adı verilir. Evlenebilmek için bu şartları sağlamak gerekir. Fakat bir de evlenme yasakları vardır. Evlenme ehliyetine sahip olan kişi, aralarında evlenme yasağı olan kişilerle evlenemez.

Evlenme ehliyetine sahip olabilmek için her üç hukuk sisteminde de ayırt etme gücüne sahip olmak gerekir. Fakat bu yetmez: Belli bir yaşa ulaşmış olmak da gerekir. Roma Hukukunda ve İslâm Hukukunda bu yaş, buluş çağı olarak kabul edilmişti. Buluş çağı, Roma'da, kızlarda 12, erkeklerde 14 yaş olarak kabul ediliyordu. İslâm Hukukunda üzerinde ittifak edilen bir yaş bulunmamaktadır. Türk Hukukunda ise bir kimsenin kanuni temsilcisinin izni ile evlenebilmesi için 17; kendi başına evlenebilmesi için 18 yaşını tamamlamış olması gerekir. Olağanüstü durumlarda 16 yaşını dolduran bir kimsenin evlenmesine hâkim tarafından izin verilebilir.

Roma'da evlenme ehliyetine sahip olmak için köle olmamak da gerekiyordu. Ayrıca kural olarak yabancılar bir Romalı ile evlenemiyordu. Bugünkü hukukumuzda evlenebilmek için vatandaş olmak şart değildir. Fakat İslam Hukukunda Müslüman kadın gayrimüslim erkekle evlenemez. Müslüman erkek ise ehli kitap olmak şartıyla bir gayrimüslim kadınla evlenebilir.

Evlenme engellerine gelince; Roma ve Türk Hukukunda evli olmak bir evlenme engelidir. İslam Hukuku'nda evli kadın aynı anda ikinci bir erkekle evlenemezken evli erkeğin aynı anda dört kadınla evlenmesine izin verilmiştir.

Her üç hukuk sisteminde de alt soy-üst soy hısımlığı ile üçüncü dereceye kadar yan soy hısımlığı bir evlenme engelidir. Ayrıca eşlerden biri diğerinin alt ve üst soyu ile evlenemez.

Roma Hukukunda ve bugünkü Hukukumuzda evlatlık ilişkisi (Roma'da aynı zamanda Hristiyanlıktan sonra vaftiz babası olmak) evlenme engeli iken İslam Hukukunda evlatlık ilişkisi değil süt kardeşliği evlenme engelidir. Zira İslam Hukukunda evlat edinme müessesesi kabul edilmemiştir.

Bugünkü hukukumuzda evlilik sona ermişse kadın, kural olarak, üç yüz gün geçmeden evlenemez. Ayrıca akıl hastalığı da bir evlenme engelidir. Akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunmadığını resmî sağlık kurulu raporu ile belgelemedikleri sürece evlenemezler.

S. 3- Temsil ne demektir? Doğrudan temsil, dolaylı temsil ve yetkisiz temsil kavramlarını, hukukî sonuçları ile birlikte açıklayınız. Roma'da hangi temsil türü biliniyordu, neden? (10 puan)

Temsil, bir kimsenin başkası için hukukî işlem yapmasıdır. Doğrudan temilde temsilci kendi adına fakat temsil olunan adına hukukî işlem yapar. Bu işlemin sonuçları doğrudan doğruya başka bir işleme gerek olmaksızın temsil edilenin üzerinde doğar. Yani temsil edilen işlemin yapılmasıyla birlikte hak sahibi olur ve borç altına girer. Mesela bir sözleşme yapılmışsa bu sözleşmeden doğan haklar başka bir işleme gerek kalmaksızın doğrudan doğruya temsil edilene ait olur. Temsil edilen aynı şekilde borçlardan da sorumlu olur. Doğrudan temilde temsilci yapılan işlem dolayısıyla ne hak sahibi olur ne de borç altına girer.

Dolaylı temilde ise temsilci, temsil edilen hesabına ve fakat kendi adına işlem yapar. Kendisi ile hukukî işlem yapılan üçüncü kişi temsil edileni bilmez. Bunun sonucunda önce temsilci hak sahibi olur ya da borç altına girer, sonra bu hak ve borçları ikinci bir işlemle temsil edilene devreder. Mesela temsilci, alıcı sıfatıyla bir satım sözleşmesi yapmışsa, satıcıdan malı teslim etmesini ve mülkiyeti nakletmesini temsilci talep edebilir. Satıcı da parayı temsilciden ister. Yapılan devir işleminden sonra önce temsilci malik olur. Temsilci ikinci bir işlem ile mülkiyeti temsil edilene devreder.

Roma Hukukunda dolaylı temsil biliniyor ancak doğrudan temsil bilinmiyordu. Bunun bazı sebepleri vardı. Birincisi; Romalılar köleleri vasıtasıyla işlem yaptıkları ve kölenin iktisap ettiği şeyler doğrudan doğruya efendiye ait olduğu için böyle bir temsil türüne ihtiyaç duymuyorlardı. İkinci, borcun ifa edilmemesi hâlinde borçlunun sorumluluğu oldukça ağırdı. Bu nedenle bir kimsenin ancak kendisi için borç altına girebileceği kabul ediliyordu. Üçüncüsü de sözlü akitlerde kullanılan sözlerin mutlaka bizzat sözleşmenin taraflarınca söylenmesi gerekiyordu.

Yetkisiz temsile gelince; bir kimse kendisine temsil yetkisi verilmediği halde başkası adına işlem yaparsa veya verilen yetkinin sınırlarını aşarsa yahut yetkisi sona erdiği halde temsil adına işlem yapmaya devam ederse yetkisiz temsilden söz edilir. Yetkisiz temsil hâlinde yapılan işlem kural olarak temsil edileni bağlamaz. Fakat temsil edilen bu işleme icazet vererek işlemi geçerli hâle getirebilir. Ayrıca temsil edilen ile üçüncü kişi arasında dış temsil ilişkisi kurulmuşsa ve üçüncü kişi iyi niyetliyse temsil edilen kural olarak bu işlem ile bağlı olur ve böylece üçüncü kişi korunur.